

Zenei anyagok könyvtárközi kölcsönzésének meghatározó szerepe az Egyesült Királyság zenei életében

A cikk legfőbb megállapítása az, hogy az Egyesült Királyság könyvtárközi kölcsönzésében egyedül a zenei anyagok kölcsönzése növekszik. A szerzők azt elemzik, hogy miként alakult ki ez a szerencsés helyzet és melyek ennek legfőbb jellemzői. Azt javasolják, hogy a döntéshozók figyeljenek jobban oda a további fejlesztésekre, mivel a kölcsönzés komoly szerepet játszik az ország zenei életében, ezáltal nagy hatást gyakorol milliók hétköznapijaira.

A zenei könyvtárközi kölcsönzésben különböző dokumentumok vesznek részt: zenei témájú könyvek és folyóiratcikkek, audiovizuális anyagok, önálló kották és kottalapok és messze a legnagyobb jelentőséggel az előadásokhoz szükséges *kottacsomagok*. A kották eleinte nem tartoztak a könyvtárközi kölcsönzésben gyakran előforduló dokumentumok közé, mert sokáig nem kerültek be a közös katalógus-adatbázisokba, csak a helyi opacokban voltak fellelhetők, sokáig nem volt egységes azonosítójuk (ISMN 1997-től létezik), a zenei anyagokat különleges tulajdonságaik és formátumuk miatt nehéz volt keresni és beazonosítani.

A zenei dokumentumokat (könyvek, cikkek, kották) zenekutatók, diákok, tanárok, előadóművészek, zenészek, énekesek, karmesterek kérik. De a legnagyobb felhasználói csoportra kétség kívül jellemző, hogy kottacsomagokra van szükségük: kórusok, operatársulatok, madrigál-, kamara-, templomi kórusok és természetesen iskolák. Bár a kottacsomagok megszerzésének más módjai is vannak (vásárlás, bérlés a kiadótól), de a leggyakoribb a könyvtárhoz való kölcsönzés. El lehet mondani, hogy a könyvtárak ezáltal komoly szerepet játszanak az ország zenei életének kiteljesedésében, a zenével kapcsolatos kulturális tevékenységek sok millió ember életét gazdagítják. Egy 2008-as felmérés szerint 2600 amatőr zenei együttes van 180 000 előadóval, akik 10 000 koncertet tartanak évente, 1,6 milliós közönségnek.

Hogy kerültek be a kottacsomagok a könyvtárakba? Az 1920-as években a megyei könyvtárak szolgáltatásainak kialakításánál a könyvtárak sok zenei anyagot kaptak azért, hogy a vidéki és a városi iskolák kulturális életének fejlesztésében aktívan részt vegyenek. Az 1950-es években ezt a fajta könyvtári ellátást még tovább erősítették, komoly gyűjtemények jöttek létre. Az anyagokat kérő előadói társulatok száma is egyre nőtt. A könyvtárak zenei részlegei ebben az időben még önmagukban is ki tudták elégíteni a kívánságokat.

Az 1970-es években változott a helyzet, a könyvtárak költségvetését csökkentették, ráadásul a zene-tudományban az 1950-es évek közepétől új szelek kezdtek fújni, nagyobb hangsúlyt fektettek az eredeti szövegekre, újonnan kiadták a zenekari és kórusműveket (pl. Bärenreiter Urtext, kritikai kiadások). Rengeteg új, modern zeneszerző is megjelent. A könyvtárak felé tovább nőtt a nyomás a kottacsomagok szolgáltatására vonatkozóan. A két tényező együttes megjelenésére (pénzhiány és rengeteg új anyag) a könyvtárosok válasza az együttműködés keresése volt. A dokumentumokat egyedül már nem voltak képesek szolgáltatni, a könyvtárközi kölcsönzés lehetett csak a megoldás.

Az erősödő igények hatására az 1970-es évek végén, az 1980-as évek elején két új nyomtatott katalógus (LASER Catalogue of Vocal Sets, British Union Catalogue of Orchestral Sets = BUCOS) jelent meg, amelyek a könyvtárközi kölcsönzést segítették, könnyebb lett a zenei anyagok lokalizálása és a kölcsönzések bonyolítása.

Az 1990-es évek végére a két nyomtatott katalógus használata bevetté vált, de korlátaik is látszóttak már, hiszen a frissítések és a törlések nem jelentek meg azonnal bennük. A problémára a megoldást a 2002-re elkészült *Encore!* országos online adatbázis jelentette (<http://www.peri.nildram.co.uk/encore.htm>). Az Egyesült Királyságban a

zenei könyvtárak világa ma már e nélkül az eszköz nélkül elképzelhetetlen.

A zenei anyagok könyvtárközi kölcsönzésének területén kialakuló együttműködés fő szervezője a *Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége (International Association of Music Libraries = IAML)*. Az Encore! mellett az IAML levelező listája is segít a könyvtárközi kölcsönzések szervezésében, például a sürgősen kért dokumentumok lelőhelyének felkutatásában.

A kottacsomagok meglehetősen nehezen kezelhető anyagok, már csak súlyuk és méretük miatt is. Előfordul az is, hogy nagyobb csomagoknál több helyről kell összeszedni az anyagokat, és ez már a szállítási költségek nagyságára is kihat. Másik, nehézséget okozó tényező az idő: az anyagokra a határidőhöz kötött előadásokhoz van szükség, nem lehet késlekedni az összeállításukkal és elküldésükkel. Időnként baj van a visszakapott kottákkal, például hiányzik egy lap vagy máshova van behelyezve.

A kottacsomagok könyvtárközi kölcsönzési statisztikáit nem könnyű összeállítani, nem lehet rájuk húzni a könyveknél alkalmazott sémákat. Egy kottacsomagot sokan használnak, minden szólamot más-más személy, és a különböző integrált rendszerek a kottacsomagok használati statisztikáit

eltérően számítják. Egy zenekar vagy kórus által használt kottacsomag ugyanis nem tekinthető egyetlen könyvtárközi kölcsönzési tételnek, azt is figyelembe kell venni, hány előadó veszi igénybe a kottákat. A számítások 2008-ban 540 000-es kölcsönzési számot hoztak ki a korrekciók elvégzése után. Bár ez a szám az említett nehézségek miatt talán túl van becsülve, de mégis azt mutatja, hogy a zenei anyagok könyvtárközi kölcsönzése az utóbbi évtizedben drámaian emelkedett, és a könyvtárközi kölcsönzésben más dokumentumoknál tapasztalható általános csökkenésnek ellenáll.

Nem lehet tagadni, hogy az Encore! és az IAML levelező lista forradalmi módon megváltoztatta a kottacsomagok könyvtárközi kölcsönzését. Vannak további javaslatok az Encore! további javítására és bővítésére, az elektronikus küldés témájával is foglalkozni kell.

Összefoglalóan az állapítható meg, hogy a nyomtatott kottacsomagok könyvtárközi kölcsönzésével még jó ideig számolni kell.

/HART, Liz – MUNCY, Graham: The essential role of music interlending: how it supports music making in the UK. = Interlending & Document Supply, 37. köt. 2. sz. 2009. p. 79–83./

(Burmeister Erzsébet)